

Skönstaholms Centrumhus är sig likt sedan det byggdes i början av 1950-talet, jämför med arkivbilden på motstående sida.

Skönstaholm – en välbevarad sjuttioåring

När bostadsrättsföreningen i Skönstaholm bildades 2010, påbörjades ett ambitiöst arbete med att ta fram både antikvariska riktlinjer och vård- och underhållsplan för området. *Carl Johan Casserberg* beskriver hur man med hjälp av rätt kompetens och bra underlag kan förvalta sina byggnader på ett varsamt sätt.

Knappa kvarten med tunnelbanan söder om söder ligger radhusområdet Skönstaholm – en undangömd idyll som allt fler får upp ögonen för. Många förstagångsbesökare förundras över den stilla skönhet som uppenbarar sig när de viker in på Skönstaholmsvägen. Man får känslan av att färdas bakåt i tiden och kliva in i en annan värld.

Ett välplanerat område

Området färdigställdes våren 1952 men redan i november 1951 flyttade de första familjerna in. Expressens legendariske skribent *Olle Bengtson*, Skönstaholmsbo från start, ansåg att man skulle fira ofta och länge och därför kom perioden mellan hösten -51 till våren -52 att markera Skönstaholms födelse. Nu till hösten inleder således Skönstaholm sitt 70-årsfirande.

Arkitekterna *Nils Sterner* och *Erik F. Dahl* vid Stockholms stads Fastighetskontor svarade för områdets utformning. Fastighetskontoret, genom dess Husbyggnadsavdelning, lät även bygga Skönstaholm helt i egen regi. Bostäderna ingick i allmännyttiga AB Stockholms hems hyresbestånd fram till 2010 då hyresbostäderna ombildades till bostadsrätter.

Skönstaholm består av 150 bostäder fördelade på 24 radhuslängor. Husen ligger väl inpassade i landskapet där de yttre radhusen, sammanbundna med portiker, formar en skyddande 'ringmur' runt radhusbyn medan radhusen i mitten strålar ner mot den centrala yta för lek och gemenskap som Skönstaholmarna, i folkmun, kallar för 'rundeln'.

Walter Bauer och *Erik Anjou*, två av den tidens mest namnkunniga landskapsarkitekter, står bakom utformningen av förgårdsmark och trädgårdar. Det omgivande parkland-

Centrumhuset i Skönstaholm med torget och dammen i förgrunden, gestaltade av Erik Glemme och Holger Blom.

Walter Bauers originalritning för gestaltningen av trädgårdar och förgårdsmark.

»Omdömesgillt byggnadsvårdskunnande kan spara miljontals kronor och bevarar kulturhistoriskt värdefulla byggnader för framtiden.«

skapet samt torget med dammen utanför Centrumhuset utformades av Stockholms stads parkkontor under ledning av Holger Blom och Erik Glemme.

Skönstaholm är grönklassat av Stadsmuseet i Stockholm. I oktober 2020 fick Skönstaholm Samfundet S:t Eriks blå kulturhusskylt som sitter uppsatt på Centrumhuset.

Varsamt återställande

Bostadsrättsföreningen har efter ombildningen

lätit utföra besiktningar av bland annat husgrunder, tak och fasader samt inventeringar av originalarmaturer, fönster och entrédörrar vilka resulterat i en underhållsplan och ett återställningsprogram.

Landskapslaget tog fram ett gestaltningsprogram som underlag för skötsel och upprustning av den yttre miljön. Nyréns arkitektkontor tog fram dokumentet »Skönstaholm, antikvariska råd och riktlinjer« för bevarande och återställning av byggnaderna.

Med avstamp i dessa dokument utarbetade bostadsrättsföreningen dokumentet »Riktlinjer för förändring av bostadens in- och utsida« där de boende kan hämta vägledning kring vad som gäller vid underhåll, renovering samt ombyggnad i och utanför sina bostäder.

Besiktning av fasader

Med stöd från Länsstyrelsen anlätades under våren 2021 Ingvar Hedenrud vid Kulturbyggnad AB för en genomgång av Skönstaholms putsade fasader. Ingvar Hedenrud beskriver på ett målande sätt Skönstaholms putsfasader och deras betydelse för Skönstaholms särart:

»En mycket karakteristisk del av området är de putsade fasaderna med sin kulörriktighet; den genomfärgade spritputsen bildar monokroma tavlor inramade av den vita stänkputsen. Som ett stycke improviserad jazz är kulörerna mer eller mindre slumpmässigt fördelade längs husens långsidor. [...] Putsen och dess kulörer är en viktig del av områdets särdrag och kulturhistoriska värde. Därför är det också viktigt hur de underhålls.«

I rapporten konstateras att de 70-åriga putsfasaderna för sin ålder är i ett imponerande gott skick och på det stora hela sitter putsen bra och håller i många decennier än.

Med lagning och försiktig målning av lagningarna kan originalfasadernas karaktär bevaras.

Både bättre och billigare

Detta är så klart ett glädjande besked för föreningen som för några år sedan fick det rakt motsatta beskedet att alla fasader behövde rivas ner helt och hållet och putsas om. Förutom att en sådan åtgärd hade blivit oerhört kostsam hade karaktären i originalfasaderna gått förlorad. Här går alltså ekonomiska och kulturhistoriska värden hand i hand. Bättre och billigare att lappa och laga än att riva och bygga upp på nytt.

Ovanstående exempel visar också vikten av att anlita kompetent yrkeskunnande för besiktning som inte per automatik faller utlåtanden om nödvändigheten av en omedelbar rivning. Skickligt och omdömesgillt byggnadsvårdskunnande kan spara miljontals kronor och bevarar kulturhistoriskt värdefulla byggnader för framtiden. ■

Carl Johan Casserberg, Skönstaholmsbo, Arkitekt A-MSA och Byggnadsingenjör, info@skonstaholm.se

TVÅ FÖRTYDLIGANDEN

Stadsmuseet i Stockholm arbetar med att klassificera kulturhistoriskt värdefulla byggnader utifrån tre kategorier. De högst klassade byggnaderna är markerade med blått, därefter kommer grönt, och den tredje nivån är gul.

Föreningen Samfundet S:t Erik arbetar med att sprida kunskap om Stockholms historia. De blå skyltarna som nämns i artikeln, är informations-skyltar om kulturhistoriskt intressanta byggnader.

Tips:

Instagram: [@skonstaholm](https://www.instagram.com/skonstaholm)

Hemsida: www.skonstaholm.se

Under Open House Stockholm 1-3 oktober kan du gå guidade visningar i Skönstaholm: www.openhousetockholm.com

Byggnaderna renoveras utifrån de riktlinjer som föreningen har tagit fram.

ETT URVAL AV PÅGÅENDE OCH AVSLUTADE ÅTGÄRDER

Fönsterrenovering

Samtliga fönster har renoverats och målats om.

Dränering och markåterställning

En del radhuslängor hade viss fuktgenomträngning i husgrunden och var i behov av ny dränering. Efter genomförd dränering anlätades Landskapslaget för att ta fram program- och systemhandlingar för markåterställning och finplanering efter tidigare framtaget gestaltningsprogram samt Walter Bauers originalritningar för området.

Omläggning av tak

Ett omfattande arbete med att successivt renovera taken på samtliga radhuslängor fortlöper med ca två radhuslängor per år. Betongpannor från mitten på 1980-talet ersätts med enkupiga lertegelpannor enligt originalutförandet.

Entréarmaturer

Under åren har glaset på många entréarmaturer gått sönder och ersatts. Föreningen har låtit tillverka nya glas till fyra av områdets sju armaturtyper med hjälp av tre nyttillverkade gjutformar som tagits fram efter originalen. Smidesarmaturer har också tillverkats efter det sista kvarvarande original exemplet.

Målning av entrédörrar

Föreningen engagerade Karin Nyrén, dotter till arkitekten Carl Nyrén som bodde i Skönstaholm under 50-60-talet, för att utföra en inventering av originalkulörer på entrédörrar. Dörrar målas nu successivt om med linoljefärg.

Renovering av skorsten

Skorstenen till den tidigare panncentralen vittrade sönder och hotades av rivning. Föreningen sökte och beviljades stöd från Länsstyrelsen för att renovera skorstenen.

Nyttillverkade och renoverade dörrar till Centrumhuset

Föreningen har låtit nyttillverka dörrar till restaurangen samt restaurera dörrar till bland annat konstnärsateljéerna i Centrumhuset.

Möbelarkivet

Föreningen har ordnat ett arkiv, ett sorts återbruksrum, där medlemmar kan lägga utrivna fast originalinredning, t ex utrivna köksnickrier, garderober, innerdörrar, beslag, etc. så att andra medlemmar kan plocka material för att renovera sina bostäder och återställa till tidstypiskt skick.

Arkivet

Föreningen har ett välfyllt arkiv med material från Grannskapsklubbens och bostadsrättsföreningens historia ända från 1952. Här har bl a historikern Peter Englund spenderat tid för research inför sin bok Söndagsvägen.

Hantverkare och entreprenörer!

Föreningen vill utöka sitt nätverk med skickliga hantverkare och söker nu särskilt efter företag inom betong, tak- och plåtarbeten, målare och snickare.

